

Vertellers van toen

Jac. P. Thijssen (1865-1945)

In deze eerste jaargang met een 'new-look' ligt het in de bedoeling enkele nummers kleur bij te zetten met een min of meer vaste rubriek. 'Vertellers van toen' serveert het relaas van een persoonlijke leeservaring als de resultaten van een biografisch speuren naar het wie achter de vergeelde letters. In deze eerste bijdrage vormt de bundel beschouwingen 'Naar de Natuur' van de nu bijna 40 jaar terug overleden Nederlander Jac. P. Thysse het aanknopingspunt.

Weinigen die zich hebben bewogen op het terrein van natuurstudie en -behoud spreken tot op heden nog zo tot de verbeelding als Jac. P. Thysse, alias 'Ko'. Niet in het minst is dit te danken aan zijn uitgebreide oeuvre dat vooral rond de eeuwwisseling tot stand kwam. Thysse effende het pad voor het private natuurbehoud in Nederland, was één van de eerste pleitbezorgers voor het veldornithologisch onderzoek zonder jachtgeweer en richtte zich met zijn pen tot het Nederlandse volk. Aan zijn verdiensten als popularisator valt dan ook niet te ontkomen.

Zijn eerste pennevruchten kwamen voort uit de hechte samenwerking met - de veel vroeger gestorven - Eli Heimans. Tot die eerstelingen behoren ondermeer 'Langs Dijken en Wegen' (1893) en 'In Sloot en Plas' (1895). In 1896 zouden beiden het tijdschrift 'De Levende Natuur' op stapel zetten. Na 1900 komt Thysse alleen op de proppen met o.a. 'Het Vogeljaar' (1904), 'Het intieme leven der vogels' (1906) en 'Het Vogelboekje' (1912).

Tussendoor pende hij van 1906 tot en met 1913 vlot de acht bijna legendarisch geworden *Verkade-albums* bijeen en liet zich tussendoor nog de brochure 'Vogelbescherming, een eisch van den tijd' (1907) ontvallen. Vooral 'Het Vogelboekje' met illustraties van Rein Stuurman genoot grote bijval en zag zich

menigmaal in herdruk van de persen glijden. Thysse voelde er duidelijk niet veel voor om academisch getinte wetenschap te beoefenen. Zowel zijn gehele oeuvre als het feit dat het nooit tot publicaties kwam in het Nederlandse ornithologische vaktijdschrift 'Ardea' getuigen hiervan. Ko als amateur-natuurkenner (in feite was hij leraar om den brode) keek om zich heen, zag 'middelsoort' volk, de dreigende aantasting van belangwekkende natuurmonumenten zoals het Naardermeer ten oosten van Amsterdam, en wist meteen waarheen het moest. Uit zijn geschriften valt trouwens op te maken dat hem niets anders te doen had gestaan. Hij was een rechttoe rechtaan verteller en veelzijdig kenner van plante- en dierenrijk. We zouden de woorden van een Gents volksfiguur op Thysses' mond durven enten: 'Moi, je suis un vrai !'. Zijn eerste boekjes waren niet vrij te pleiten van een antropomorfe ingesteldheid maar in de bundel 'Naar de Natuur' die bij deze gelegenheid de aandacht vraagt moge deze vaststelling ter zijde geschoven.

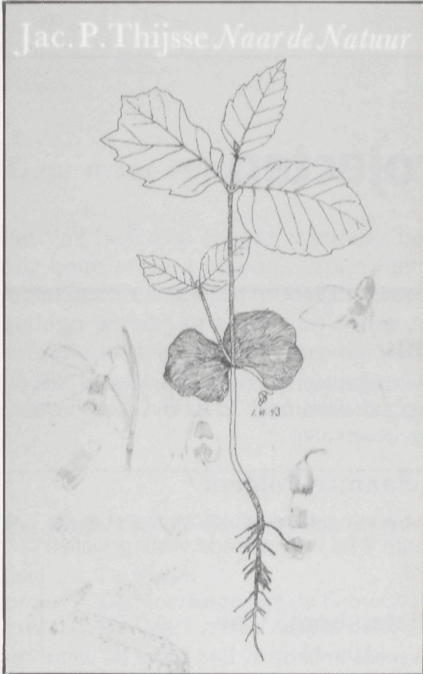
Vooreerst een korte toelichting over voorliggend werk. Het werd in 1978 samengesteld door Jan Nijkamp, Ko Zweeres en Jaap Zwier uit de vele korte beschouwingen die Thysse van 1915 tot en met 1928 in 'De Groene Amsterdammer' (de nu nog steeds floreerende Amsterdamse stadskrant) heeft gepubliceerd. De baten van dit boekje vloeien naar 'De Stichting Heimans en Thyssebibliotheek en

Jac. P. Thysse

archief'. Voor deze 186 bladzijden tellende bundel werden zo'n 41 stukjes geselecteerd. Wie deze bloemlezing van begin tot einde doorneemt, maakt meteen een wandeling doorheen de seizoenen, startend begin januari en uitblazend tegenaan de nieuwe jaarwende.

De teksten zijn gedrukt op licht glanzend, fletsgeel papier en uitgegeven in pocket-formaat. Als spaarzame illustraties krijgen we een première uit de schetsboeken van Thysse zelf waarvan de jonge stichting (°1977) de trotse eigenaar is. In deze konterfeitsels haalt Thysse slechts bij momenten enig niveau. Vooral planten vloeien vlot uit zijn tekenpen. De tekeningen van mindere kwaliteit (vogels) hebben echter steeds iets 'koddigs' over zich. Een charme waardoor ze te pruimen zijn. Daarentegen wekken de hier opgediste stukjes verbazing. Niettegenstaande we op zijn minst mogen veronderstellen dat het kaf van het koren werd gescheiden, is het immers niet niks tot 70 jaar oude verhaaltjes aan een hedendaags lezerspubliek aan te bieden.

Het feit dat Thysses' werk ook heden herdrukken beleeft bewijst hun immer actuele waarde en aantrekkingskracht. Zoals reeds aangehaald is dit te wijten aan Thysses' talent, te weten zijn kundig schrijverschap en gevarieerde maar steeds gedegen natuurkennis. Zijn veldervaring is omvangrijk, zijn nieuwsgierigheid grenzeloos. De souplesse waarmee hij een vluchtige observatie raak weet in te lijsten is soms treffend.

Eén staaltje: *'Het heggemusje liet zijn parelend liedje horen, de winterkoning schetterde, een koolmees loerde in een nestkastje, de vink sloeg bij de buren'*. Het hoeft geenszins betoogd, dit is geen zomers tafereel maar een geknipte toestand vroeg in het voorjaar. Het citaat komt uit een stukje gedateerd op 25 februari 1928.

Terloops mag gezegd dat Thyse de verkleinvorm regelmatig hanteert. Toch komt het o.i. eerlijk bij de lezer over.

Allerminst is het een naar de mond praten van een bepaald publiek. Veeleer openbaart het een oprechte, welhaast nederige bewondering voor de natuur-met-een-hoofdletter.

Doch Thyse boeit niet enkel door zijn opschietende verteltrant. Soms versiert hij zijn lezers met superbe klank- kleur- of vormeffecten. Zo legt hij de spreeuwen (die 'glinsterende druktemakers') de toch wel prachtige 'hoge glissando fluittonen' in de bek.

Of de wezel 'die een hoge bochelrug zet en over de vlakte golft tot hij formeel over de kop buitelt'. Dit tot grote opwinding van 7 mussen die 'in een heestertje zitten te schelden', hun alarmroep als een 'sterk staccato' declamerend.

Boven alles torent de ongelooflijke kennis van deze man. Bloemen,

zoogdieren of insecten, Thyse ont-futselt hun meest minuscule geheimen waar u bijstaat.

Daarom zal iedere natuurliefhebber het lezen van 'Naar de Natuur' als een persoonlijke verrijking ervaren. Ter afronding een citaat waarin zowel het profiel van Thyse als het actuele van deze bundel scherp tot hun recht komen: *'... en 't is om de ereprijs dat ik tenslotte de tuinman finaal zijn congé heb gegeven, ofschoon ons gemeentebestuur bij politieverordening erop aandringt, dat ieder zijn tuin behoorlijk in orde houdt. Maar als die man in april reeds het grasperk wil maaien, hoe zal ik dan in mei en juni bij de ereprijsjes kunnen zitten?'*

Mocht het u van dienst zijn, Jac. P. Thyse 'était un vrai'. □

Reacties of suggesties aangaande deze rubriek, kunnen bezorgd worden aan Jan Desmet, Wijngaardplein 5, 8000 Brugge of tel. B.N.V.R. sekr. Gent 091/24.20.70.

Stichting Heimans en Thysebibliotheek en archief,
Plantage Middenlaan 4, 1018 DH Amsterdam (t.a.v. Joop Zwier).

HET EINDE VAN DEN WINTER.

